

İSLAM EĞİTİMİNDE MÜZİK*

Şakir GÖZÜTOK**

Özet

İslam âleminde müzik eğitiminin gerçekleşebilmesi için öncelikle dinî açıdan meşru yani helal olması gerekir. İslam dünyasında müzik ve aletleri ile ilgili tartışma öteden beri var olagelmıştır. Tartışılan bu konunun taraftarları, savundukları fikirlerin meşruiyetini elbette Kur'an ve Resulullah'ın söz ve uygulamalarında aramaktadırlar. Tartışmanın temel sebebi, Kur'an'da bu konuda çok açık ifadelerin bulunmamasıdır. Hadislerdeki deliller ise, bazılarınca kabul görmesine karşılık, karşı tarafça tevil edilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Çalışmamızda, müzik dinlemeye ve müzik aletlerinin çalınmasına olumlu bakanlar ile buna karşı olanların delilleri gözden geçirilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan meseleye bakıldığında, müziğe olumlu yaklaşanların dinî temelli delillerinin daha sağlam olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira müziğin Resulullah zamanında dinlendiği, seslendirildiği ve müzik aletlerinin kullanıldığında dair çokça örnek bulunmaktadır. Müziğin İslam'a uygun olduğunu düşünenler, Resulullah'ın bu uygulamalarından hareketle, müziğin insanı İslam'a göre haram olan hususlara sürüklediği müddetçe şarkı söylemenin, dinlemenin ve müzik aletlerini çalmanın bir mahsurunun olmadığını söylemektedirler. Müziğe olumlu yaklaşanlara göre, insan daima güzel olan şeyleri dinlemeye meyillidir. O halde içinde kötü şeyler barındırmadıkça, güzel sesleri dinlemenin de bir sakıncası olmamalıdır. Kaldı ki şarkı ve türküler, şiirlerin melodi halindeki seslendirilmelerinden ibarettir. O halde şiir için söylenecek sözler, aynı zamanda müzik için de geçerlidir. Bu konuda söylenecek söz, Resulullah'ın buyurduğu gibidir: *"Şiir, söz mesabesindedir; güzeli güzel, çirkini ise çirkindir."* Müziğin de güzeli ve harama sevk etmeyeni, güzeldir; çirkini ve harama götüreni ise, haramdır.

Müziğe olumsuz yaklaşanların ise, delil olarak getirdikleri ayetlerden bazı kavramları tevil ederek, ayetlerde yerilen bu terimlerin aslında müziğe işaret ettiğini iddia etmektedirler. Keza delil olarak öne sürdükleri hadislerin neredeyse hiç biri, sahih hadis değildir. Bu iddialarda bulunanlar, çoğunlukla zayıf hadisleri delil getirerek iddialarını ispat etmeye çalışmaktadırlar. Müziği söylemenin, dinlemenin ve müzik aletlerinin çalmanın haram olduğunu savunanlar, genellikle müziğin boş işlere, eğlenceye sevk ettiği ve ayrıca şehveti tahrik ettiği, şehvetin tahrik olmanın olumsuz sonuçlar doğurduğu, yalnızca götüren her şeyin yanlış olduğu fikrinden hareketle, müziğin de haram olması gerektiği kanaatine varırlar. Onlara göre, bu sayıların hususların dinen doğru şeyler olmadığından hareketle, bunlarla uğraşmak da doğru değildir. Bunu yaparken İslam hukukunun genel bir kaidesini işletirler: Sedd-i Zerâi; yani olumsuz şeyleri engelleme kuralı.

Genel olarak İslam dünyasında müziğe olumsuz yaklaşan bir hava hâkim olsa bile, müzik eğitiminin kesintisiz olarak yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Çalışmamızda buna dair bazı örnekler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İslam, Müzik, Müzik Eğitimi.

MUSIC IN THE ISLAMIC EDUCATION

Abstract

The word, Music has passed from Greek to our language. Before long, books on music were written in the Islamic world. The most magnificent book in this regard is Kitab al-Eğani written by al-Isfahani In order to take place for music education in the Islamic world, it must first be religiously legitimate (halal). The debate about music and instruments in the Islamic world has existed for a long time. The proponents of this disputed issue, of course, are seeking the legitimacy of their advocated ideas in the words and practices of the Qur'an and the Messenger of Allah. The main reason for the discussion is that the Holly Quran does not have very clear expressions in this regard. The evidence in the hadiths, however, was accepted by some, but was interpreted by the opposite side. In this study, we have tried to keep the positive ministers and those who oppose it listening to music and listening to musical instruments. From this point of view, it is clear that religiously based evidence of those who approach music positively is more robust. There are many examples of the use of musical instruments in the time of the Prophet Muhammad. Those who think that music is in conformity with Islam say that, with these practices of Prophet Muhammad, there is no shortage of singing, listening and playing musical instruments as long as the music does not drag him into the forbidden place according to Islam. According to those who approach music positively, one tends to listen to things that are always beautiful. In that case, listening to good sounds should not be a problem unless you have bad things inside. Besides, the song and the songs are the songs that are voiced in the melody of the poems. The words for poetry, then, are also valid for music. The word to be mentioned in this regard is as the Messenger of Allah said: "Poetry is on the

* Bu çalışma, 3-4 Kasım 2017 tarihinde Amasya'da düzenlenen Uluslararası Dinî Musiki Sempozyumu'na sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

** Prof. Dr. , Van Yüzcüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı.

verbal promise; beautifully beautiful, ugly if it is ugly." The music is also beautiful and beautiful, not to refer to harvest; ugly and harassment is haram.

Those who are negative to music argue that these terms in verses actually point to music by introducing some concepts from the verses they bring as evidence. Likewise, almost none of the hadiths that they put forward as evidence is authentic hadiths. Those who are in these claims are often trying to prove their claims by bringing in evidence of weak hadiths. Those who argue that it is forbidden to play music, listen to music and musical instruments are often forbidden by the idea that musicals are sent to leisure, entertainment is also driven by lust, excitement of lust produces negative consequences, everything that leads to wrong is wrong, and music must also be forbidden. According to them, it is not right to deal with these issues as they are not the right things to listen to. In so doing, it runs a general principle of Islamic law: Sedd-i Zerâi; that is, blocking the negative things. Generally speaking, even if there is a negative atmosphere in the world of Islam, music education is revealed to be uninterrupted. Some examples of this are presented in our work.

Key Words: Islam, Music, Music Education.

GİRİŞ

Müziğin terim olarak Batı dillerinden dilimize geçtiği bilinmektedir. Müzik kelimesinin kökü, Latince “Mûsa” kelimesine dayanmaktadır. Mitolojiye göre Mûsa, müzik, şiir ve eğlenceye dayalı sanatların tanrıçasının adıdır; yani Zeus’un kız kardeşinin ismi olarak anılmıştır.¹ Yunancada kullanılan şeklienden Türkçeye aktarılan müzik ile ilgili olarak İslam dünyasında üzerine çokça eser yazılmıştır. Bazı araştırmacılar, müzik konusunda ilk kez kalem oynatan zatın, aynı zamanda eserleri günümüze ulaşan ve İslam dünyasında ilk filozof olarak kabul edilen Yakub b. İshak el- Kindî (ö.252/866) olduğunu iddia etmektedirler.² Oysa Kindî’den çok önce de bu alanda eser yazarlar mevcuttur. Mesela İshak b. İbrahim el-Mevsilî (ö.235/849), bu alanda birçok eser kaleme almıştır. Bunlarda bazıları şunlardır: *Kitabu Ahbari’l-Muğanniyîni’l-Mekkiyîn*, *Kitabu Eğani Ma’bed*, *Ahbaru İzzeti’l-Meylâe*; bu kadın ud çalan meşhur biridir. Ayrıca İshak b. İbrahim’e tartışmalı olmakla beraber *Kitabu’l-Eğani’l-Kebîr* adlı bir eser de nispet edilmektedir.³ Genelde Antik Yunan filozoflarından konu ile ilgili tercümelere hareketle müziği, matematik ve felsefî açıdan incelemeye çalışan Kindî, bu alanda on adet eser kaleme almış ancak günümüze dört tanesi ulaşabilmiştir. Daha sonra bu konu Farabî ve İbn Sina gibi filozoflarca da ele alınacaktır. Kindî’den yaklaşık yüz yıl sonra gelecek olan el-İsfehanî ise, kendi dönemine gelinceye kadar ulaşabildiği bütün müzik eserlerini ve hikâyelerini bir araya toplayan eşsiz bir eser kaleme almıştır.⁴

¹ L. R. V. Marchant, *Latin And English Dictionary*, (London: Asssel and Company Limited, 1907), 356.

² Hatice Toksöz, “Kindî’nin Düşünce Sisteminde Müzikal Seslerle Âlemdeki Düzen Arasındaki İlişki”, *Diyanet İlmi Dergi*, 54/2 Kindî Özel Sayısı (2018), 85.

³ İbn Nedim, Muhammed b. İshak, *Kitabu’l-Fihrist*, Tah: Şeyh İbrahim Ramazan, (Beyrut: Daru’l-Ma’rife, 2. Tab, 1997), 158.

⁴ Ebu’l-Ferec Ali b. Hüseyin el-İsbehanî (ö.356/976), *Kitabu’l-Eğani*, Tah: İhsan Abbas, İbrahim Se’afin, Bekir Abbas, (Beyrut: Daru Sadr, 3. Tab, 2008).

Her ne kadar son zamanlarda bazı İslamî mesajları vermeye çalışan film, gösteri vb hususlarda müzik rahatlıkla kullanılıyor olsa bile, İslam dünyasında klasik dinî metinlerden kaynaklanan müziğe karşı olumsuz bir tutumun mevcut olduğunu, müzisyenlere dudak büküldüğünü ve müzik aletlerinin hoş karşılanmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu algının oluşmasında elbette günümüze kadar intikal eden fetvalar ile bugüne kadar gelen dinî geleneğin etkisinin olduğu açıktır.

Dinî anlayış açısından olumsuz bulunan bir konu veya hususun, dinin şekillendirdiği eğitim kurumlarında okutulup öğretilmesini beklemek imkânsızdır. Durum gerçekten böyle midir? Yoksa bilinen ve tahmin edilenin aksine eğitim kurumlarında müzik eğitimi verilmiş midir? Osmanlılar dönemine gelinceye kadar bazı değişik uygulamalar görülse bile neredeyse konu, yapılan tartışmalarla vuzuha kavuştuğundan, büyük oranda bu döneme gelinceye kadarki süreci ele almayı hedefledik.

İslam dini açısından birinci referans kaynağı olan Kur'an'da bu konu ile ilgili doğrudan bir ayet bulunmaması, müzik konusu etrafında tartışmaların açılmasına sebep olan birinci amildir. İkincisi ise, bazı âlimlerin kendi anlayışlarına uygun hadisleri zayıf da olsalar ön plana çıkararak fikirlerinin haklılığını desteklemeye çalışmalarıdır. Bu tür tartışmaların çok erken dönemde başladığını müşahade ediyoruz. Müziğin lehinde kalem oynatanlardan biri, erken dönem İslam âlimlerinden İbn Kuteybe'dir (ö. 276/889). İbn Kuteybe, *er-Ruhsatu fi's-Sema*⁵ adlı eseriyle müziğe dinde ruhsat verildiğini delilleriyle ortaya koymaya çalışmıştır. İbn Kuteybe'nin çağdaşı İbn Ebi Dünya (ö.280/893) ise, *Zemmu'l-Melahî*⁶ adlı kitapla bu tür hafif işlerin dinen uygun olmadığını ispat etmeye çalışmıştır. Ebu Tayyib et-Taberî (ö.450/1058), *er-Reddu Alâ Men Yuhibbu's-Sema*' kitabıyla müzik severlere reddiye yazarken, İmam Gazalî kadar meşhur olamamış ama Bağdat Nizamiye Medresesi'nde baş müderrislik yapacak kadar ilim sahibi olan kardeşi Ahmed b. Muhammed el-Gazalî (ö.520/1126), *Bevâriku'l-İlma' fi Tekfiri Men Yehrimu's-Sema*' kitabıyla müziğe haram diyenlerin kâfirliğini ilan etmeye hazırlanmaktadır. Müteahhirin âlimlerinden Şevkanî (ö.1255/1840) ise, *İbtalu Da'va'l-İcma' Alâ Tahrimi Mutlaki's-Sema*⁷ adlı eseriyle müziği haram kılanların davalarında ele aldıkları delilleri kökten

⁵ Bu eser, Zehebî'nin şerhiyle birlikte bize ulaşmıştır. Bkz: Ebu Abdullah Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî (ö.748/1374), *er-Ruhsatu fi'l-Ġinâ ve't-Terb*, Tah: Abdusselam Yusuf İsa el-Cedi', (Sudan: Vizaretu't-Ta'limi'l-Alî, 2007).

⁶ İbn Ebi Dünya, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd el-Kureşî (ö. (ö.280/893), *Zemmu'l-Melahî*, Tah: Amr Abdu'l-Mun'im Selim, (Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, I. Tab., 1416).

⁷ Muhammed b. Ali eş-Şevkanî (ö.1173/1759), *İbtalu Da'vâ'l-İcma' Alâ Tahrimi Mutlaki's-Sema*, Tah: Muhammed Subhi b. (Baskı yeri yok: Hasan Hallak, Ts.).

iptal etmeye çalışmaktadır. Şevkanî, “Ahmed Gazalî’nin kitabında olumlu şeyler nakletmekle birlikte, kitabının isminin şenaat arz ettiğini” söylemekten de kendini alamaz.⁸

Müzik ile ilgili olumsuz yazıların çokluğu, İslam toplumunda müzik ile ilgili olumsuz havanın oluşmasında inkâr edilemez katkı sunduğu bir gerçek olsa bile, İslam dininin oyun ve eğlenceyi çoğu yerde yermesi ve olumsuz bir faaliyet olarak nitelemesi de müziğin bir eğlence aracı olarak görülmesi hasebiyle reddedildiği de ayrı bir hakikattir. Zira müziğin caiz olmadığını söyleyenlerin en önemli argümanları, müziğin şehveti harekete geçirdiği, boş vakit geçirmeye sebep ve eğlenceye vesile olduğudur. Müziğin dışlanması bir başka sebebi de dinde otorite olarak görülen bazı zatların olumsuz söylem ve yaklaşımlardır. İslam fıkıh anlayışını şekillendiren üç büyük müçtehit ve mezhep kurucusu olan Ebu Hanife, Malik ve Şafî’nin müzik dinlemeyi haram kabul etmeleri,⁹ suyun baştan kesilmesini sağlamıştır. Söz gelimi müzik ve eğlenceye düşküm Halife Velid b. Yezid (ö.126/744)¹⁰ ile mutasavvıfların kahir ekseriyetince müzik mubah görülmesine rağmen meşhur mutasavvıf Fudayl b. İyaz (ö.187/803) “*Müzik zinanın rukyesidir (büyüsüdür)*”¹¹ diyebilmişlerdir.

Bildirildiğine göre, İslam dünyasında ilk kez Halife Harun Reşit, bir emir göndererek İbrahim el-Mevsilî, İsmail b. Cami’ ve Fuleyc b. Avra’yı getirterek kendisi için şarkı söylemelerini istemiştir. Harun Reşit’ten sonra Halife Vasık Billah da bunlarla birlikte İshak b. İbrahim’i de çağırarak kendisine şarkı söylemesini istemesinden¹² sonra, müzik ilim ehli tarafından bir sanat olarak ele alınıp işlenmeye başlanmıştır.

Ancak her zaman ve her dönem için müziğin böyle ilgi görüp uygulandığını söylemek elbette zordur. Bunun ilk akla gelen sebebi, müziğin din içindeki meşruiyeti meselesidir. Yukarıda verdiğimiz örneklerde görüldüğü gibi müzik dinlemenin haramlığına hükmedenler olduğu gibi, müziği haram kılanları küfürle itham edenler de vardır. Bir kısım İslam uleması ise, orta bir yol seçmişlerdir.

⁸ Şevkanî, İbtâl, s. 5209.

⁹ Gazalî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed (ö.505/1111), *İhyau Ulumi’d-Din*, (Beyrut: Daru İbn Hazm, 1. Tab, 2005), II, 739.

¹⁰ İbn Esir, Ebu’l-Hasan Ali b. Ebi’l-Kerem Muhammed b. Muhammed eş-Şeybanî (ö.630/1233), *el-Kâmil fi’t-Tarih*, Tah: Ebu’l-Fida Abdullah el-Kadî, (Beyrut: Daru’l-Kutubi’l-İlmiyye, 1. Tab, 1987), IV, 486.

¹¹ Celaluddin Abdurrahman es-Suyutî (ö.911/1505), *Durru’l-Mensur fi’t-Tefsiri bi’l-Me’sur*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, (Kahire: Merkezu Hicr, 1. Tab, 2003), XI, 620. Bazı eserlerde bu söz, Sahabeden Abdullah b. Mesud’a nisbet ediliyorsa da doğru değildir. Bkz: Abdurrauf el-Münavî, *Feydu’l-Kadir Şerhu Cami’i’s-Sağir*, (Beyrut: Daru’l-Ma’rife, 2. Tab, 1972), IV, 413; İbn Ebi Dünya, *Zemmu’l-Melahî*, 55.

¹² İsbehanî, *Kitabu’l-Eğanî*, I, 23, 24; 27.

1- Müziğe Olumsuz Yaklaşanların Delilleri

Şunu hemen belirtmemiz gerekir ki, müziğe olumsuz yaklaşanların ortaya koydukları iddialar neredeyse bu hususta ilk eser yazarlardan bir olan İbn Ebi Dünya'nın ileri sürdüğü iddiaların aynısıdır. Burada, elbette müziğin haramlığına hükmedenlerin bütün delillerini zikretmememiz mümkün değildir; ancak en ciddi ve en güçlü olanlarına yer vermeye çalışacağız.

1.1. Kur'an'dan Deliller

Müziğin caiz olmadığını düşünenlerin dayandıkları ayetlerden bazılarını burada aktarmaya çalışacağız. Müziği haram kabul edenlerin ileri sürdükleri ayetlerden biri şudur: “*Mü'minler, gerçekten kurtuluşa ermişlerdir. Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler; faydasız işlerden ve boş sözlerden yüz çevirirler.*”¹³ Bu ayette, boş ve faydasız işler yerilmiştir. Benzer bir ifade “*Boş sözü işittikleri vakit ondan yüz çevirirler*”¹⁴ ayetinde de geçmektedir. Bir başka ayette: “*Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir*”¹⁵ denilmektedir. Dolayısıyla bu ayetlerde de belirtildiği üzere hakiki mümin, vakar sahibi olmalı, boş ve faydasız işlerden uzak durmalıdır.

Lokman Suresi'nde boş işler ve eğlence, çok daha sert bir şekilde yerilmektedir: “*İnsanlardan öylesi vardır ki, bilgisizce Allah yolundan saptırmak ve o yolu eğlenceye almak için, eğlencelik asılsız ve faydasız sözleri satın alır. İşte onlar için aşağılayıcı bir azap vardır.*”¹⁶ İbn Mes'ud (r.a.) bu ayetteki “faydasız söz”ü, şarkı olarak tefsir etmiştir.¹⁷ İbn Abbas ve Mücahid'e göre de, ayette geçen “faydasız söz”den kasıt şarkı ve benzeri şeylerdir.¹⁸ İmam Buharî de, “Allah'tan alıkoyduğu zaman, bütün boş şeyler batılır” ifadesini yukarıdaki ayet ile birlikte “Terceme Başlığı” yapar.¹⁹

Bir başka ayette şöyle buyrulur: “*(Haydi) onlardan gücünün yettiğinin ayağını sesinle (çağırınla) kaydır.*”²⁰ Keza Mücahid, bu ayette geçen “sesinle” ifadesinin şarkı ve çalgı anlamına geldiğini söylemiştir.²¹ Necm Suresi'nde: “*Şimdi siz gaflet içinde eğlenerek bu söze mi (Kur'an'a mı) şaşıyorsunuz, gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz?*” ayetinde geçen “Samidûn” (eğleniyorsunuz)

¹³ Muminun, 23/1-3.

¹⁴ Kasas, 28/55.

¹⁵ Furkan, 25/72.

¹⁶ Lokman, 31/6.

¹⁷ Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî (ö.310/922), *Cami'u'l-Beyan An Te'vili'l-Kur'an*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, (Kahire: Daru Hicr, 1 Tab, 2001), XVIII, 534.

¹⁸ Taberî, *Cami'u'l-Beyan*, XVIII, 535, 536; Nuveyrî, Şihabuddin Ahmed b. Abdulvahhab (ö.733/1332), *Nihayetu'l-Ereb fi Fununi'l-Edeb*, Tah: Mufid Kumeyhe, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Tab, 2004), IV, 135.

¹⁹ Buharî, İstizan, 52.

²⁰ İsrâ, 17/64.

²¹ Nuveyrî, *Nihayetu'l-Ereb*, IV, 135.

kelimesini İbn Abbas (r.a.), Himyer dilinde şarkı olduğunu; Mücahid ise, Yemen halkının bunu şarkı anlamında kullandığını söylemektedir.²² Bu ayetlerde geçen bazı imaların, âlimler tarafından müziğe hamledilmesi, müzik dinlemenin caiz olmadığı sonucunu getirmiştir. Nitekim İmam Kurtubî, yukarıda aktardığımız Lokman, Necm ve İsrâ surelerinde geçen ayetlerin, âlimler tarafından şarkı söylemenin mekruh olduğuna dair delil olarak getirdikleri üç ayettir, demektedir.²³

1.2. Sünnetten Deliller

Bu konuda Buharî’de geçen bir hadis şöyledir: Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: “*Benim ümmetinden bir topluluk gelecek ve zinayı, ipeği, içki ve eğlence çalgılarını helal kılacaklar.*”²⁴ Resulullah’ın bu ifadesine göre, eğlenmeyi sağlayan çalgılar haram hükmünde olmalıdır. İbn Hazm, bu Hadisi müziğin aleyhine yorumlanabilecek delillerden biri olarak ortaya koymaktadır.²⁵ Müzik dinlemeye cevaz verenler, bu hadise dört sebepten dolayı itiraz etmişlerdir.²⁶

İbn Ebi Dünya, hem müziğe olumsuz yaklaşanların ve hem de en erken bu konuda eser yazanların başında gelir. İbn Ebi Dünya, doğrudan müziğin yasaklandığını bildiren bir nas ortaya koymak yerine, dinin genel amaçlarından hareketle bu tür oyun ve eğlenceye vesile olan, insanı Allah’ı anmaktan alıkoyan şeylerin helal olmaması gerektiği kanaatinden hareket etmektedir. Ortaya koyduğu ilk ve en esaslı delil zayıf senetle rivayet ettiği Resulullah’ın (s.a.v.) şu sözüdür: “Ümmetim gelecekte (yer yarıp) batacak, atılacak ve tahrif olacaktır.” Orada bulunanlar ne zaman olacak Ya Resulallah?” diye sorduklarında, Efendimiz: “*Çalgılar, şarkı söyleyen kadınlar çoğaldığında ve içki helal görüldüğünde*” buyurmuştur.²⁷

Bir başka zayıf²⁸ rivayette Resulullah: “Ben iki ahmak ve fâcir sesi (dinlemeyi) nehyettim: Birincisi, nimet esnasındaki ses: Oyun ve eğlence ile şeytanın nefesli çalgısı. Diğeri ise, musibet esnasındaki ses: Yüzün tırmalanması, göğsünü yarmak ve şeytanın feryadı.”²⁹ Buyurmuştur.

²² Nuveyrî, *Nihayetu'l-Ereb*, IV, 135.

²³ Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebibekr et-Taberî (ö.671/1272), *Cami'u'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, (Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1. Tab, 2006), XVI, 456.

²⁴ Buharî, Eşribe, 6 (H. No: 5590).

²⁵ İbn Hazm, *Risaletü fî'l-Ğina* I, I, 4.

²⁶ Yapılan itirazlardan birincisi, bu hadisin Buharî tarafından munkati' olarak rivayet edildiğidir. Çünkü Buharî, bu hadisi Sadaka b. Halid'den rivayet ediyor, oysa aralarında ittisal yoktur. İkincisi, Sadaka b. Halid, kendisinden hadis alınacak kadar sıkı değildir. Üçüncüsü, Ravi şüpheye düşmüştür. Dördüncüsü ise, hadis hem metin hem de rivayet açısından mustarıptır. Bu itirazlar için bkz: Şevkanî, *İbtal*, 5210-5216.

²⁷ İbn Ebi Dünya, *Zemmu'l-Melahî*, s. 23 vd. Hadis-i Şerif'in diğer kaynakları için bkz: Tirmizî, *Fiten*, 38 (H. No: 2212); Taberanî, *Mu'cemu'l-Kebir*, c. 6, s. 150 (H. No: 5810).

²⁸ İbn Ebi Dünya, *Zemmu'l-Melahî*, 59 (Muhakkikin notu).

²⁹ İbn Ebi Dünya, *Zemmu'l-Melahî*, 59, 60 (H. No: 64); ayrıca bkz: Tirmizî, *Cenaiz*, 25 (H. No: 1005).

İbn Kayyim el-Cevziyye, sema'nın (müziğin), genel bir bakış açısıyla Müslümanlardan hiç kimsenin onu mubah görmediğini, haya ve din perdesini yüzünden sıyıran kimseden başka kimsenin onu hoş görmediğini, dinen bunun çirkin olduğunu ve hatta Müslüman ile kâfirin bunu dinleyip dinlemediğiyle ayırt edildiğini ifade etmektedir.³⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, bu hükme varırken somut bir tek delil ortaya koymaz, ancak Kur'an ve hadisin kalbî bir yaşantıya davet ettiğini, kişilerin nefesine ve hevasına uymasını ise yasakladığıyla ilgili ayet ve hadislerin genel ifadelerinden bu karara varmaktadır.

Müziğin helal olmadığını iddia edenlerin tevil ettikleri ayetlerden biri de: “Şimdi siz gaflet içinde eğlenerek bu söze mi (Kur'an'a mı) şaşıyorsunuz, gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz?”³¹ ayetinde geçen “gaflet”ten kastın müzik olduğu kanaatine Abdullah b. Abbas'tan yapılan bir nakille varılmasıdır.³² Keza "(Haydi) onlardan gücünün yettiğinin ayağını, çağrıyla kaydır" ayetinin şarkı ve türkülere işaret ettiğini Mücahid'den yapılan bir rivayeti delil göstererek müziğin caiz olmadığı ifade edilmiştir.³³

Müzik aleyhine getirilen delillerden bir başkası, İbn Mesud'dan (r.a.) gelen şu sözlerdir: “Şarkı, kalpte nifakı yeşertir tıpkı suyun otu yeşerttiği gibi.”³⁴ İbn Mesud'dan nakledilen söz, bu haliyle zayıftır; ancak Ebu Davud, Sünen'inde “*Şarkı, kalpte nifakı yeşertir*” kısmını Resulullah'tan (s.a.v.) hadis olarak rivayet etmektedir.³⁵

İbn Ebi Dünya³⁶ ve İbn Kayyim,³⁷ değişik lafızlarla da olsa Resulullah'tan (s.a.v.) şu zayıf hadisi de delil olarak getirmektedirler: “*Şarkıcı kadınları satın almayınız ve satmayınız, onlara (şarkı) öğretmeyin; onların ticaretinde ve paralarında hayır yoktur.*”³⁸ İbn Kayyim, İmam Malik'e şarkılarla ilgili soru sorulduğunda, “bizim bulunduğumuz yerde yalnızca fasıklar bunu yapardı” sözünü de nakletmektedir.³⁹

İbn Kayyim, serdettiği bu ifadelere ve getirdiği delillere karşılık, “şayet kötülükleri iyiliklerinden fazlaysa haram ve iyi yönleri kötülüklerinden fazla olursa, bu durumda da helal olur” kaydını da

³⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, 17, 18. İbn Mesud'un (r.a.) bu sözü için bkz: Beyhakî, Sünenü'l-Kübra, Şehadat, 64, X, 377 (H. No: 21007).

³¹ Necm, 53/59-61.

³² İbn Ebi Dünya, Zemmu'l-Melahî, 40; İbn Kayyim el-Cevziyye, 24.

³³ İbn Ebi Dünya, Zemmu'l-Melahî, 41; İbn Kayyim el-Cevziyye, 25.

³⁴ İbn Ebi Dünya, Zemmu'l-Melahî, 41; İbn Kayyim el-Cevziyye, 20, 21.

³⁵ Ebu Davud, Edeb, 60 (H. No: 4927) Hadisin bu rivayeti de zayıftır.

³⁶ İbn Ebi Dünya, Zemmu'l-Melahî, 38, 57.

³⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye, 23, 24.

³⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 15, s. 8537 (H. No: 22069); Tirmizî, Buyu', 51 (H. No: 1282); Benzer bir hadis için bkz: İbn Mace, Ticarat, 11 (H. No: 2168). Farklı lafızla bkz: Taberanî, Mu'cemu'l-Kebir, VIII, 212 (H. No: 7749).

³⁹ İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Kelam, 32. Ayrıca bkz: Kurtubî, Cami'u'l-Ahkâm, XVI, 462; Nuveyrî, Nihayetu'l-Ereb, IV, 136.

düşmektedir. Fakat kendi döneminde şayet müziğin üç faydası varsa, on da zararı olduğunu da sözlerine eklemektedir.⁴⁰ Ancak içinde Allah'ı anan, ahireti hatırlatan ve benzeri İslam'ın genel esaslarına aykırı olmayan şarkılar için Ahmed b. Hanbel'in mubah gördüğünü Hanbeli mezhebine mensup âlimler tarafından rivayet edilmektedir.⁴¹ Hanbelî mezhebine mensup olan ve kendi mezhep imamından bunu aktaran İbn Kayyim el-Cevziyye, bunu mubah gören mutasavvıflardan dinen daha zahit ve üstün olanların ise, müzik konusunda tövbe ettiklerini ifade etmektedir.⁴² Tabi “dinen daha zahit ve üstün olanların”dan kastının, Sahabe olduğunu da hatırlatmak gerekir.

İbn Kayyim, sema yani müzik ile ilgili hususlara dikkatle bakıldığında, ya şüphe ya da şehvetin mevcut olduğunu⁴³ ve bu iki şeyin de Kur'an'da zem edildiğinden hareketle, Sedd-i Zerâi' babında⁴⁴ müziğin haramlığına hükmetmektedir. İbn Kayyim'in müzik meselesi üzerinden mutasavvıfları hedef aldığı, kitabının çoğu yerinde gözden kaçmamaktadır.

İmam Şafî'ye göre, şarkı boş bir şeydir, mekruhtur ve batıla benzer. Bunu çokça dinleyenler sefih sayılırlar ve şahitlikleri red edilir, zira insanları batıl bir şeye davet etmiş olur. İmam Malik de, “bir kişi şarkı söyleyen bir cariye satın aldığı zaman, şarkı söylemesini bir kusur olarak görüp geri verebilir” demiştir. İmam Azam da şarkı dinlemeyi günah saymıştır.⁴⁵ Bu konuda Ahmed b. Hanbel'in tavrı ise çok farklıdır. Nakledildiğine göre Ahmed b. Hanbel, Bağdat'ta hadis rivayet etmeden önce ud çalıp şarkı söyledikten sonra hadis rivayetine başlardı. Dolayısıyla ondan hadis dinlemeye gelenler aynı zamanda şarkı da dinlemiş oluyorlardı.⁴⁶

Kurtubî'ye göre, nefsi tahrik edip heva ve hevese yönlendiren, insandaki gizli duyguları tahrik eden, keza benzer şekilde şiirde de kadınları ve onlardaki güzellikleri vassafeden, içki ve benzeri haramları anlatan şarkı ve şiirlerin haram olduğunda ihtilaf yoktur, zira hoş şeyler ve şarkılar ittifakla yerilmiştir. Fakat yukarıda sayılan kusurları taşımayan müzik ve şiirlerin azı, düğün ve bayram gibi sevinç günlerinde mubah görülmüştür. Kurtubî, şunu da kaydetmektedir: Günümüzde sûflerin bidat olarak ortaya koydukları, aşırı bir şekilde çeşitli çalgı aletleriyle müzik dinlemeleri ise haramdır.⁴⁷

Şevkanî, müziği haram kabul edenlerin aklî delilleri şunlar olduğunu söylemektedir:

⁴⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Kelam, 59.

⁴¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Kelam, 43.

⁴² İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Kelam, 44.

⁴³ İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Kelam, 74.

⁴⁴ İbn Kayyim el-Cevziyye, el-Kelam, 68.

⁴⁵ Gazalî, İhya, c. 2, s. 739; Nuveyrî, Nihayetu'l-Ereb, IV, 136, 137.

⁴⁶ Nuveyrî, Nihayetu'l-Ereb, IV, 143.

⁴⁷ Kurtubî, Cami'u'l-Ahkâm, XVI, 461.

1- Şarkılar ve özellikle müzik aletlerinin eşliğinde çalınması içkiye davet etmektedir, zira şarkı dinleyenlerin bu zevkini ancak içki tamamlamaktadır.

2- Müzik, içki içmeyenleri bile buna davet eder ve şehveti azdırır ki bu da haramı çağrıştırır.

3- Müzikten dolayı bir araya gelmek, fasıkların yaptığı iştir. “Kim bir kavme benzemek isterse, onlardandır”⁴⁸ hadisinden dolayı da bu iş haramdır.⁴⁹

Bu görüşler, kısaca müzik dinlemenin dinen uygun bir davranış olmadığını iddia edenlerin kısa bir özetidir. Elbette bütün iddiaları buraya taşımamız mümkün değildir. Yukarıda ifade edilen görüşler, en güçlü delilleri ifade etmektedir.

2. Müziğe Olumlu Yaklaşanların Delilleri

Müziğin mubah olduğunu düşünenler, haramlığına hükmedenlerin mevzu hadisler ile yalancı ve cerh edilmiş kişilerin rivayetleriyle delil getirdikleri ve bunların rivayetinin delil olarak kabul edilemeyeceğini, Kur’an’ı kendi anlayış ve görüşlerine göre tefsir edenlerin sözlerine dönülemeyeceği ve tuttıkları yola gidilemeyeceğini ifade etmektedirler.⁵⁰ Keza İbn Arabî de, “müziğin haram kılındığına dair getirilen hadislerin tamamının, ravilerinin sika olmaması nedeniyle sahih değildir, bu konuda en doğru söz “bu (hüküm) batıldır” diyenlerin sözüdür” demektedir.⁵¹ Gazalî’nin çağdaşı Mukaddesî de, şarkı dinlemeyi haram sayanların ayet ve hadislerden getirdikleri delilleri ayrı ayrı ele alarak, ayetlerin doğrudan haramlığa hükmetmediğini ve müziğin haram oluşuna hükmeden hadislerin ravilerinin de zayıf olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır.⁵²

Kur’an-ı Kerim’de müzik ile ilgili açık ve net ayetlerin bulunmaması, bu konuda dikkatlerin Hadisler üzerinde yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Müzik meselesi ile ilgili Resulullah’ın (s.a.v.) sözleri, tutumu ve yaklaşımı ile ilgili pek çok rivayet mevcuttur. Burada bunlardan bazılarını aktarmaya çalışacağız.

1- Hz. Aişe (r.anha) anlatıyor: Resulullah (s.a.v.) yanıma girdiğinde Ensar’dan iki cariye, Ensar’ın (Araplarda önemli bir gün olan) Buas üzerine söylemiş olduğu şarkıları söylüyorlardı. Bu ikisi şarkıcı değildi. Resulullah (s.a.v.) yatağına uzandı ve yüzünü öbür tarafa çevirdi. Sonra (babam) Ebubekir içeri girdi ve beni kınadı, “Resulullah’ın yanında şeytanın mizmarı mı?” dedi. Resulullah (s.a.v.), Ebubekir’e “onları rahat bırak” dedi. Ben de babamın dikkati başka tarafa yöneldiğinde, kızlara

⁴⁸ Ebu Davud, Libas, 5 (H. No: 4301).

⁴⁹ Şevkanî, İbtal, 5247; daha geniş bilgi için bkz: Gazalî, İhya, II, 754 vd.

⁵⁰ Mukaddesî, Kitabu’s-Sema’, v. 4b; Nuveyrî, Nihayetu’l-Ereb, IV, 138.

⁵¹ İbn Arabî, *Ahkâmu’l-Kur’an*, III, 526.

⁵² Ebu’l-Fadl Muhammed b. Talib el-Mukaddesî (ö.507/1113), Kitabu’s-Sema’, (Yazma), v. 27 vd. Mukaddesî’nin kitabını Nuveyrî, olduğu gibi kaydetmiştir, söz konusu deliller için bkz: Nuveyrî, Nihayetu’l-Ereb, IV, 144-155.

işaret ettim onlar da dışarı çıktılar.”⁵³ Bu esnada Resulullah (s.a.v.) buyurdu ki: “*Ey Ebabekir, her kavmin bir bayramı vardır, bu da bizim bayramımızdır.*”⁵⁴ Müziğin dinlendiği bu günün bayram olduğu İbn Mace’nin, “Ramazan Bayramı günüydü” ziyadesinden⁵⁵ anlıyoruz. Bu hadisin başka rivayetlerinde def çaldıkları ayrıntısı da vardır.⁵⁶ Burada sözü edilen iki cariye den birinin, Hz. Ebubekir tarafından satın alınıp sonra da azat edilen Bilal’in annesi Himmame olduğu da gelen bilgiler arasındadır.⁵⁷ İbn Hazm, bu hadiste Resulullah (s.a.v.), cariyelerin şarkı söylemelerini engellememiştir, fakat Hz. Ebubekir’in onlara müdahalesini hoş görmemiştir; bu da kimsenin aleyhinde bir şey duymadığı şarkının caiz olduğuna delildir, ancak müzik dinlemenin mubah olduğunu, dünyadaki diğer mubah şeylerin terkinin fazilet olduğu gibi müziği de terk bir fazilettir,⁵⁸ demektedir. Ebu Talib el-Mukaddesî⁵⁹ de benzer görüşler ortaya koymaktadır.⁶⁰

Şarkı söylemenin caiz olmadığı kanaatinde olan İbn Kayyim el-Cevziyye, bu hadis ile ilgili olarak “*nikâhın ilanı için bu caizdir*” demektedir.⁶¹ Yukarıda açıkça bayram günü olması hasebiyle şarkı söylendiği açık iken İbn Kayyim el-Cevziyye’nin bunu nikâh ile irtibatlandırılması doğrusu anlaşılmalıdır. Belki de, nikâhın da bayram gibi bir mutlu güne işaret ettiğinden hareket etmiştir.

2- Resulullah (s.a.v.) döneminde müzik çalıp oynandığında dair bir rivayet şöyledir: Hz. Aişe (r. anha) anlatıyor: Resulullah’a Habeşistan’dan gelen bir grup (bir ara) kalkıp mescitte oynamaya başladılar. Ben onları seyredirken, Resulullah (s.a.v.) beni ridası ile örtmeye çalışıyordu, ta ki ben usanıncaya kadar seyrettim. Ben o zamanlar, oyundan hoşlanan genç bir kız idim.⁶²

3- Müzik ile ilgili bir olayı Sâib b. Yezid rivayet ediyor: Bir gün Resulullah’ın (s.a.v.) yanına bir kadın geldi. Efendimiz: “Ey Aişe bunu tanıyor musun?” diye sordu, Hz. Aişe: “Hayır, Ya Allah’ın Peygamberi” dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.): “Bu filancalardan Kayna’dır, sana şarkı

⁵³ Buharî, İdeyn, 2 (H. No: 949); Müslim, Salatu’l-İ’deyn, 4 (H. No: 892).

⁵⁴ Müslim, Salatu’l-İ’deyn, 4 (H. No: 892); İbn Mace, Nikâh, 21 (H. No:1898); Beyhakî, Sünenü’l-Kübra, Nikah, VII, 148 (H. No:13527); Şehadat, 65, X, 378 (H. No: 21012).

⁵⁵ İbn Mace, Nikâh, 21 (H. No: 1898).

⁵⁶ Neseî, Salatu’l-İ’deyn, 36 (H. No: 1597); İbn Hibban, Sahih, (H. No: 5871) c. XIII, 180.

⁵⁷ Aynî, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed (ö.855/1451), *Umdetu’l-Karî fi Şerhi’l-Buharî*, (Beirut: Daru’l-Fikr, Ts.), VI, 268.

⁵⁸ İbn Hazm, Ahmed b. Said ez-Zahirî (ö.456/1064), *Risaletü fi’l-Ğina ve’l-Melahî E Muhabu Huve Em Mahzur I*, (Beirut: Silsiletu’t-Turasi’z-Zahirî, Nushatu İbn Temim ez-Zahrî, Daru’l-Hayat, 1427), 7.

⁵⁹ Mukaddesî’nin, Davudî mezhebine mensup olduğu söylenir. İbn Kesir, onun hakkında olumlu sözler söyledikten sonra bu kitabından dolayı eleştirir. Bkz: İbn Kesir, İmaduddin Ebu’l-Fida İsmail b. Ömer ed-Dımaşkî (ö.774/1372), *el-Bidaye ve’n-Nihaye*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, (Beirut: Daru Hicr, 1. Tab, 1998), XVI, 222.

⁶⁰ Mukaddesî, Kitabu’s-Sema’, v, 2b; Nuveyrî, Nihayetu’l-Ereb, IV, 139.

⁶¹ İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebibekr b. Eyyüb (ö.751/1350), *el-Kelam Alâ Meseleti’s-Sema’*, Tah: Muhammed Azbed Şems, (Mekke: Daru Alemi’l-Fevaid, 1. Tab, 1432), 37.

⁶² Buharî, Nikâh, 114 (H. No: 5236); Müslim, Salatu’l-İ’deyn, 4 (H. No: 892); İbn Hibban, Sahih, (H. No: 5876) XIII, 187.

söylemesinden hoşlanır mısın?” diye sordu, olumlu cevap alınca Kayna da Hz. Aişe’ye şarkı söyledi.⁶³ Bir başka rivayet de şöyledir: Resulullah (s.a.v.) gazvelerin birinden dönerken yanına siyahî bir cariye geldi ve “Ya Resulallah, Allah seni sağ salim döndürürse, senin yanında def çalıp şarkı söylemeyi nezretmiştim” dedi. Resulullah (s.a.v.): “*Şayet nezretmiş isen çal, değilse çalma*” dedi. Sonra kadın çalmaya başladı, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali ve Hz. Osman sırayla geldiler o hala çalıyordu. Hz. Ömer geldiğinde, kadın defî attı ve üzerine oturdu. Resulullah (s.a.v.): “*Ey Ömer, şeytan bile senden korkuyor, ben oturmuşken bu kadın çalıyordu, Ebubekir, Ali ve Osman sırayla geldiklerinde de çalıyordu, ama sen gelince defî attı*” buyurdu.⁶⁴

4- Bir defasında Resulullah (s.a.v.), Medine’nin bir tarafına gittiğinde orada komşuları def çalıp şarkı söylüyor ve söyle diyorlardı:

Biz Beni Neccar’dan komşularız Ey sevenler, Muhammed bizim komşumuzdur

Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.) de “*Allah biliyor ki, ben de onları seviyorum*” buyurdu.⁶⁵

5- Hz. Ali’den gelen bir rivayet ise şöyledir: Resulullah (s.a.v.), ashabıyla birlikte Benu Zureyk kabilesine uğradıklarında şarkı söylediklerini ve oynadıklarını gördüler. Resulullah (s.a.v.): “Bu nedir?” diye sordu, “filanın düğünü var” dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v.): “O kişinin dini, bu nikâh ile kemale ermiştir. Zira nikâh ve ilişki gizli olmaz, Mutlaka def sesi duyulsun ve (yemek yapılırken) duman yükselsin.”⁶⁶ Ebu Hureyre’nin (r.a.) rivayetine göre, Bir ara Habeşliler Mescid-i Nebevî’de mızraklarıyla birlikte oyun oynuyorlardı. Hz. Ömer içeri girince küçük taşlar alıp onlara attı. Resulullah (s.a.v.): “*Onları (rahat) bırak Ey Ömer*” buyurdu.⁶⁷

6- Ebu Abdullah Halid el-Medenî anlatıyor: “Aşure günü Medine’de iken cariyelerim def çalıp şarkı söylüyorlardı. Rubeyyi’ binti Muavviz’e gittiğimizde, bu durumu ona anlattık, o da şunu anlattı: “Düğünümün sabahında Resulullah (s.a.v.) yanıma geldiğinde iki cariyem Bedir’de öldürülen babalarımız üzerine yakılan ağıtlarla şarkı söylüyorlardı ve şarkının içinde “İçimizde yarını bilen Peygamber var” dediklerinde Resulullah (s.a.v.): “*Bu dediğinize gelince, yarını ancak Allah bilir*”

⁶³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 11, s. 6359 (H. No: 15660); Neseî, Sünenü’l-Kübra, İşretü’n-Nisa, 20 (H. No: 8911); Taberanî, Mu’cemu’l-Kebir, VII, 187 (H. No: 6686).

⁶⁴ Tirmizî, Menakıb, 55 (H. No: 3690); Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. 16, s. 8803 (H. No: 22885); Beyhakî, Sünenü’l-Kübra, Nuzur, 4 (H. No: 20101).

⁶⁵ İbn Mace, Nikâh, 21 (H. No: 1899).

⁶⁶ Beyhakî, Sünenü’l-Kübra, Sidak, 73 (H. No: 14700), VII, 473. İmam Beyhakî, Hadisin zayıf olduğunu ifade etmiştir.

⁶⁷ Buharî, Cihat, 79 (H. No: 2901); Müslim, Salatu’l-İ’deyn, 4 (H. No: 894); İbn Hibban, Sahih, (H. No: 5867) XIII, 177.

buyurdu.⁶⁸ Bazı eserlerde “Furey’a binti Muavviz, Resulullah’ın (s.a.v.) düğünlerde tef çalıp şarkı söylemeye ruhsat verdiği dair hadisi rivayet etmiştir”⁶⁹ şeklinde gelmiştir.

7- Bir başka rivayette Kiptîlerin emiri Resulullah’a (s.a.v.) iki kardeş cariyeye hibe etmişti, bunlardan birini olan Mariye’yi Resulullah (s.a.v.) kendisine aldı (bu İbrahim’in annesidir), diğerini yani Şirin’i de Hassan b. Sabit’e verdi. Bir zaman sonra Hassan b. Sabit, arkadaşlarıyla saf halinde oturmuşken Resulullah (s.a.v.) yanlarına uğradı ve o esnada Hassan b. Sabit’in cariyesi Şirin safların arasında şarkı söylüyordu. Resulullah (s.a.v.), onlara bir şey emretmedi ve onlara bir şeyi yasaklamadı.⁷⁰ İbn Cevzî, bu hadisin mevzu olduğunu ifade etmektedir.⁷¹

8- Hevat b. Cübeyr anlatıyor: Hacılar olarak Ömer b. Hattab ile birlikte yola çıkmıştık, yolcular arasında Ebu Ubeyde b. Cerrah ile Abdurrahman b. Avf da vardı. İçimizden bir grup: “Ey Hevat bize şarkı söyle” dedi; diğer bir kısmı da: “Bize Dırar’ın şiirlerinden şarkılar söyle” dediler. Bunun üzerine Hz. Ömer: “Ebu Ubeyde’yi çağırın dilinin beyitlerini yani kendi şiirlerinden bize şarkı söylesin” dedi. Herat dedi ki, “Onlara sabah oluncaya kadar şarkı söyledim.” Bunun üzerine Hz. Ömer: “Artık dilini tut ya Hevat, artık sabahladık” dedi.⁷²

9- İbn Hacer el-Askalanî’nin bildirdiğine göre, Zeynep el-Ensarî, Medine’de şarkı söyleyen sahabe bir bayandı. Cabir b. Abdullah’tan şarkı söylemek ile ilgili görüşü sorulduğunda şunu rivayet etmiştir: Ensar’dan bazıları Hz. Aişe’nin cariyeleriyle evlenmişlerdi. Hz. Aişe, bunlardan birini Kuba’ya gelin vermişti. Resulullah (s.a.v.), Hz. Aişe’ye: “Gelinini yolcu ettin mi?” diye sordu, o da “evet” dedi, bunun üzerine Resulullah (s.a.v.): “Onunla beraber bir şarkıcı gönderdin mi? Zira Ensar müziği sever” buyurdu. Hz. Aişe, “hayır” deyince, Resulullah (s.a.v.): “Ey Zeynep, git ona yetiş” diye emir buyurdu.⁷³

10- Amr b. Sa’d anlatıyor: Bir düğünde Kuraza b. Ka’b ve Ebu Mesud el-Ensarî’nin yanına girdiğimde, bir de baktım ki cariyeler şarkı söylüyorlardı. Dedim ki: “İkiniz Resulullah’ın Bedir Savaşı’na katılan arkadaşlarınız, yanınızda böyle şeyler mi yapılıyor?” Onlardan biri: “İstersen otur bizimle birlikte dinle, dilersen git! Muhakkak ki bize, düğünde oyuna ruhsat verildi” diye karşılık verir.”⁷⁴

⁶⁸ İbn Mace, Nikâh, 21 (H. No: 1897).

⁶⁹ İbn Esir, Usdu’l-Ğabe, c. 7, s. 230; İbn Hacer el-Askalanî, el-İsabe, XIV, 121.

⁷⁰ Ebu Nu’aym Ahmed b. Abdullah el-İsfahanî (ö.430/1039), *Ma’rifetu’s-Sahabe*, Tah: Kâmil b. Yusuf el-Azazî, (Riyad: Daru’l-Vatan, Ts.) VI, 3390; İbn Esir, Usdu’l-Ğabe, VII, 178; İbn Hacer el-Askalanî, el-İsabe, XIII, 510.

⁷¹ İbn Cevzî, Ebu’l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *el-Mevduât*, Tah: Abdurrahman Muhammed Osman, (Riyad: Edvâu’s-Selef, 1. Tab, 1998), III, 115.

⁷² Beyhakî, Sünenü’l-Kübra, Hac, 116 (H. No: 9185), V, 110, 111.

⁷³ İbn Hacer el-Askalanî, el-İsabe, XIII, 442.

⁷⁴ Neseî, Nikâh, 80 (H. No: 3383); Hakim, Müstedrek, II, 220 (H. No: 2811).

Bu rivayetler, müziğin içeriğinin İslam'ın esaslarına aykırı olmaması şartıyla mubahlığına işaret eden delillerdir. Bu ve benzeri delillerden hareketle İmam Zehebi⁷⁵ ve İmam Şevkanî de, müziğin haram olduğu görüşünün doğru olmadığına dair müstakil birer eser kaleme almışlardır. Şevkanî, Malikî mezhebine göre içinde ud ve benzeri müzik aletlerinin olduğu çalgılarla söylenen müziğin mubah olduğunu, keza Medine ehlinin de müzik dinlemenin mubah olduğu konusunda icma ettiğini nakletmektedir.⁷⁶ Ahkâm Tefsiri yazarı İbn Arabî de, kişinin üzerine haram olan bir durum olmadığı müddetçe kendi cariyesinden şarkı dinlemesinin caiz olduğunu beyan etmektedir.⁷⁷

Yukarıda verilen örnekleri göz önüne alarak cumhurun müzik dinlemek ile ilgili rivayetlerin mütevatir olduğunu söylediği rivayet edilmiştir. Keza bu hadislerden hareketle def çalmanın caiz olduğu bildirildiği gibi İbn Tahir, “Bir kadının def çalmayı nezrettiği bildirilen hadis sebebiyle bilakis bu sünnettir, zira nezir ancak Allah'a yakınlaşmak için verilir” demiştir. Ancak def ile çalgılı aletlerin bir arada çalınmasını hiçbir âlimin caiz görmediği de rivayet edilmiştir.⁷⁸

Müziğin özellikle mutasavvıflar arasında kabul gördüğünü ifade etmemiz gerekir. İmam Hucvirî, bazı mutasavvıfların müzik aleyhine görüşlerini aktarmakla birlikte müziğin mutasavvıflarca mubah görüldüğü ve kullanıldığını aktarmakta, Hz. Davud'a güzel sesin verilmesini de getirdiği deliller arasına almaktadır. Mutasavvıflar, temelde semayı lâhî (eğlendirici) ve ilâhî olmak üzere iki ayırmaktadırlar.⁷⁹ Mutasavvıf Ebu Serrac (ö. 378/988) tasavvuf ehlinin sema yaptıklarına dair bazı bilgiler aktardıktan sonra “Dünya sevgisiyle kirlenmiş her gönlün semâi eğlencedir, isterse bu uğurda canını telef etsin, ruhunu vermiş olsun” demektedir.⁸⁰

Aslında tartışma müziğin aletlerin eşliğinde söylenmesinde ortaya çıkmaktadır. Bu konuda hangi aletin mubah olduğu veya olmadığı ile ilgili tartışmalar mevcuttur, zira bu aletlerin oyun ve eğlenceye eşlik ettiği konusunda bir tereddüt yoktur. Ancak müziğin herhangi bir alet olmadan söylenmesinde âlimlerin cumhurunun mubah olduğunda görüş birliğine vardığını Şevkanî nakletmektedir.⁸¹

⁷⁵ Ebu Abdullah Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebi (ö.748/1374), *er-Ruhsatu fi'l-Ğina ve't-Terb bi Şartihî*, Tah: Abdusselam Yusuf İsa el-Cedi', (Sudan: Vizaretu't-Talim, 2008).

⁷⁶ Şevkanî, İbtal, 5207.

⁷⁷ İbn Arabî, Ebubekr Muhammed b. Abdullah (ö.543/1148), *Ahkâmu'l-Kur'an*, Tah: Muhammed Abdülkadir Ata, (Beirut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3. Tab, 2003), III, 527.

⁷⁸ Şevkanî, İbtal, 5233, 5234.

⁷⁹ Hucvirî Ali b. Osman el-Cüllabî, *Keşfu'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi)*, Haz: Süleyman Uludağ, (İstanbul: Dergâh Yay., 3. Bsk., 2010), 455 vd.

⁸⁰ Ebu Nasr Serrac et-Tusî (ö.378/988), *el-Luma' (İslam Tasavvufu)*, Terc: H. Kâmil Yılmaz, (İstanbul: Altınoluk Yay., 1996), 192.

⁸¹ Şevkanî, İbtal, 5222.

Neticede müzik dinlemekle ilgili gerek rivayetler ve gerekse görüşler üzerinde bir ittifak olmadığı ve âlimlerin bu konuda çeşitli fikirler ileri sürdüğü bilinmektedir. Müzik konusu, içerdiği tartışmalardan dolayı, şüpheli hususlardan sayılmalıdır. O halde İslam fihhında diğer şüpheli şeyler hakkındaki hüküm, müzik hususunda da geçerli sayılmalıdır.

Şu bir gerçek ki, âlimler arasında cereyan eden bu tür tartışmaların, halk arasında çok da rağbet görmediği anlaşılmaktadır. Anlatıldığına göre, siyah peçe satmak için Medine'ye gelen Kûfeli bir tüccar, siyah olanları hariç bütün peçelerini satmıştı. Ömer b. Abdülaziz döneminin meşhur şairi Said ed-Darimî'nin arkadaşı olan tüccar, bu durumundan Darimî'ye şikâyette bulunmuştu. O günlerde şiiri ve müziği bırakıp inzivaya çekilmiş olan Darimî, arkadaşı tüccara: "Sen hiç düşünme, ben onları da satmanı sağlarım" demiş ve şu mısraları yazmıştı:

Gir sor siyah peçeli güzele
Ne yaptın rahib abide
Namaz için cübbesini toplamıştı
Ta ki durunca kapısının mescide

Darimî bunu aynı zamanda şarkı olarak söylemişti, bu şiiri bir de Sinan Kâtip da şarkı olarak besteleyince çok ünlü olmuş, herkes onun inzivayı bırakıp şiire başladığını düşünmüştü. Böylece Medine'deki bütün kadınlar siyah peçe takmaya başlamışlar. Iraklı tüccar da elindeki siyah peçelerin hepsini satmıştı. Bu olayı duyduktan sonra Darimî, yeniden inzivaya çekilmek için mescide gitmiştir.⁸²

3. Müzik Eğitimi

Müzik ile ilgili yukarıdaki tartışmaların yanında, Resulullah (s.a.v.) döneminden itibaren şarkı söylemede bir beis görmeyenler olduğu gibi, bizzat şarkı söyleyenler de olmuştur. Yukarıda bu hususta bazı örnek rivayetler aktarılmıştır. Sahabeden bazı şahısların müzik dinlemek veya söylemek konusunda rahat davrandıkları rivayet edilmektedir. Bunlardan biri, Habeş'e hicret esnasında doğan ilk çocuk olan Sahabeden Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib'tir (r.a.). 80/699 yılında doksan yaşındayken vefat etmiştir. Kendisi şarkı söylemekte bir beis görmezdi.⁸³ Diğer bazı Sahabeler de, bunda bir sakınca görmemiş olmalı ki, bizzat Mescid-i Nebevî'de bunu icra etmişlerdir. Bunlardan biri olan Usame b. Zeyd (r.a.), Mescid-i Nebevî'de uzanarak bir ayağını öbürünün üzerine koymuş bir vaziyette şarkı söylediği rivayet edilmiştir.⁸⁴ Mescid-i Nebevî'nin ibadet maksadıyla kullanılmasının yanında bir eğitim kurumu gibi

⁸² İsfehani, Kitabu'l-Eğani, III, 34, 35.

⁸³ İbn Abdilberr, İsti'ab, 387.

⁸⁴ Beyhakî, Sünenü'l-Kübra, Şahadat, 65 (H. No: 21016), X, 378, 379; Abdurrezzak, Musannaf, XI, 5 (H. No:19739).

işlev gördüğünü unutmamak gerekir. Zira kutsal bir mekân olan ve Resulullah'ın (s.a.v.) sürekli denetimde bulunan böyle bir yerde, icra edilen her husus bir meşruiyeti de beraberinde getirmektedir.

Başka bir rivayete göre, Abdullah b. Zübeyr'in (r.a.), cariyeye ve udları vardı. Abdullah b. Ömer (r.a.), bir gün Abdullah b. Zübeyr'in yanına girdiğinde yanında ud görünce: "Ey Resulullah'ın arkadaşı, bu nedir?" diye sorar. O da, udu Abdullah b. Ömer'e uzatır ve Abdullah b. Ömer udu inceler ve "Bu Şamlıların mizanıdır (ölçüsü)" der. Bunun üzerine Abdullah b. Zübeyr, "Bununla akıllar ölçüye getirilir" diye karşılık verir.⁸⁵ Bu bilgiye göre, Sahabenin çalgı aletlerini dinledikleri ve bunları çalmayı öğrenen cariyelere sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Önceleri müzik eğitiminin yapıldığı müstakil kurumlar bulunmadığından çoğunlukla bu sanatta mahir olanların öğretimiyle gerçekleşiyordu. Söz gelimi Hakem el-Vadî, bir toplulukla birlikte dönemin meşhur şarkıcısı Hz. Muaviye'nin azatlı kölesi ve Yezid b. Muaviye döneminde vefat eden Ma'bed b. Vehb'in yanına gelerek müzik eğitimini almışlardır.⁸⁶ Bu özel gayretler sayesinde İslam âleminde müzik eğitimi kendine geniş bir alan bulabilmiştir. Öncelikle bazı şahısların özel gayretlerinin bunda önemli bir payının olduğunu teslim etmemiz lazımdır. Mesela babası Kâbe'nin muhafızı olan Müslim b. Muhrez, Mekke'de üç ay kalır orada müzikle iştilal ve ud çalan bir bayandan ud çalmasını öğrenir, sonra Medine'de de üç ay kalır burada da Farisî birinden Farsça şarkılar öğrenir, daha sonra Şam'a geçer burada da Rumca şarkılar öğrenirdi.⁸⁷

Müziğin önceleri bu sanatla ilgilenenlerin evlerinde icra edildiği anlaşılmaktadır. İslam'ın en önemli merkezlerinden biri olan Mekke'nin çeşitli yerlerinde de bu tür evler vardı ve Cuma günleri insanlar buralarda toplanırlardı. Bu evlerin birinde, ortaya konulan bir kürsüye babası bir Türk olan Ebu Yahya Ubeydullah b. Süreyc gelip oturur, şarkılar söylerdi. Hz. Ömer döneminden itibaren şarkılar söylemeye başlayan İbni Süreyc, 90 yıl yaşamış Hişam b. Abdulmelik'in hilafeti döneminde vefat etmiştir.⁸⁸ İbni Süreyc'in genellikle Daru'l-Mu'allî denilen eve gelip şarkı söylediği rivayet edilir.⁸⁹

Abbassiler döneminde Bağdat'ın doğu kısmında bulunan Zubul Han'ındaki dükkânında kâğıt satan birinin, meşhur şarkıcı İshak b. İbrahim'in (ö.235/849) şarkıları için kâğıt hazırlıyordu.⁹⁰ Bu kâğıtlar, İshak b. İbrahim'in şarkılarının yaygınlaşmasında ciddi bir katkı sağlıyordu. Bu dönemde Ebu Hamza Muhammed b. İbrahim (ö.269/882), önce Bağdat Rusafe Camii'nde ve daha sonra Bağdat'ın Büyük

⁸⁵ Şevkanî, İbtal, s. 5206; Kettanî, et-Teratibu'l-İdariyye, II, 81.

⁸⁶ İsfahanî, Kitabu'l-Eğani, I, 51.

⁸⁷ İsfahanî, Kitabu'l-Eğani, I, 245.

⁸⁸ İsfahanî, Kitabu'l-Eğani, I, 250; 276.

⁸⁹ İsfahanî, Kitabu'l-Eğani, I, 278.

⁹⁰ İsfahanî, Kitabu'l-Eğani, I, 26.

Camii'nde (Mansur Camii) ilim derslerini devam ettirecektir. Ebu Hamza bununla da yetinmeyerek 250/864 yılında tasavvuf ilminin öğretildiği ders halkalarının oluşturulması, vaazların verilmesi ve tasavvuf müziğinin okunması için özel mekânlar da açacaktır.⁹¹

Bu şekilde müziğin ders olarak öğretilmesi neticesinde okullarda da müzik eğitiminin verilmeye başlandığını görüyoruz. Bir müddet sonra çocuklar, mekteplerde Hadis ilminin dışında müzik derslerini de almaya başlamışlardır. İbni Huveyzî diye bilinen Ebu Ali Hasan b. Ahmed el-Abbasî (ö.573/1177), ölümüne yakın bir zamanda Bağdat'tan Vasıt'a geçmiş ve burada Kur'ân ve edebiyat derslerinin yanında şarkı ve melodi de öğretmeye başlamıştır. Zaten kendisi müzik alanındaki bilgisiyle bilinirdi.⁹² Muhammed b. Hasan b. Seba' ed-Dımaşkî el-Edib, kendi dükkânında meşhur Arap şairi Mütenebbî'nin divanını, müzikteki makamları ve hamasi konuşmayı ders olarak okuturdu.⁹³

Çocuk eğitiminin yapıldığı Küttablarda verilen dersler arasında müzik de yerini almıştır. Genellikle küttablarda şu dersler verilmekteydi: 1- Yazı, 2- Kur'ân, 3- Tecvit, 4- Arapça, 5- Hat, 6- Nahiv, 7- Lügat, 8- Garibu'l-Kur'ân, 9- Tarih, 10- Şiir, 11- Aruz, 12- Mantık, 13- Matematik, 14- Hadis, 15- Müzik-Melodi-Şarkı⁹⁴

Kevidu't-Tefsir yazarı, okullarda çocuklara müzik ve müzik aletlerini çalmayı öğreten bir mektep hocasına, güzel sesini bunun yerine Kur'an ve ezan okumak suretiyle hayırlı işlerde kullanmasını tavsiye etmesinden,⁹⁵ müzik öğretimi için okullarda bu branştan öğretmenlerin atandığını öğreniyoruz. Bu sayede çoğu okullarda özel eğitimli müzik öğretmenlerin gayretleri neticesinde, müzik ile birlikte müzik aletlerinin de eğitiminin yaygınlaştığını kolaylıkla söyleyebiliriz. Öyle ki Endülüs'te Müslümanların okullarındaki müzik eğitimi sayesinde, bu coğrafyada müzik ve müzik aletlerinin çalınması yaygınlık kazanmıştır. İspanyolların çok meşhur müzik aleti gitartır, İspanyollar ve Portekizliler gitarı ve gitar çalmayı Müslümanlardan öğrenmişlerdir.⁹⁶

Eskiden adet olduğu üzere Hacca teşvik etmek üzere bazı şiirler bestelenirdi ve müzik olarak seslendirilirdi, hiç kimsenin buna haram dediği görülmemiştir. Tıpkı bunun gibi müzik ile savaşa teşvik

⁹¹ Brockelmann, Tarihu Edebi'l-Arabî (GAL), V, 55.

⁹² Ahmed b. Ebi Ubeyk b. Abdullah İbni Dimyatî (ö.749/1348), *el-Müstefâd min Zeyli Tarihi Bağdad*, Tah: Kayser Ebu Farah, (Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, Ts.), XIX, 99.

⁹³ İbni Hacer el-Askalanî, ed-Dürerü'l-Kâmine, III, 420.

⁹⁴ Şakir Gözütok, *İslam'ın Altın Çağında İlim*, (İstanbul: Nesil Yay., 2012), 146.

⁹⁵ Ebu'l-Abbas Ahmed b. Abdurrahman İbn Ni'me Sultan b. Surur el-Mukaddesî (ö.697/1298), *Kevidu't-Tefsiri'l-Ehlâm (Bedru'l-Münir fi İlmi't-Ta'bir)*, Tah: Hüseyin b. Muhammed Cuma, (Beyrut: Müessesetu'r-Reyyân, 1. Tab, 2000), 282.

⁹⁶ Mehmet Bayraktar, "İslâm Kültürünün Özel Bir Parçası Olarak Batı", *Hece Dergisi (Batı Medeniyeti Özel Sayısı)*, 210-212 (2014): 128.

de mubah görülmüştür.⁹⁷ Bu sebeple Osmanlıların kurduğu ve uzun yıllar bu görevi başarıyla yürüten Mehter Takımı büyük işler görmüştür.

Cumhuriyete geçişle birlikte, Türk müziğinin öğretiminde bazı değişikliklerin yaşandığını görmekteyiz. Eskiden beri var olan “İstanbul Belediye Konservatuvarı” adını alan “Darüelhan”ın Türk Müziği Bölümü 1926’da kapatılmıştır. Bu uygulama şüphesiz Atatürk’ün bir icrası olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Falih Rıfkı Atay’ın da kaydettiği gibi, Atatürk, “Kafaca batı müziğine inanmış, zevkçe alaturkaya bağlı kalmıştı. Devrimciliği yıllarında her işte olduğu gibi zevkince değil, kafasınca giderek milli eğitimde yalnız batı müziği öğretimi yaptırmıştır.”⁹⁸

Böylece Türk müziği gençlere öğretilmediği gibi, öğretecek olan öğretmenlerin veya icra edecek olan sanatkarların yetişmesinin de önü kesilmiştir. Buna karşılık, Batı müziği öğretecek öğretmenler yetiştirmek üzere 1924 yılı sonunda “Mûsikî Muallim Mektebi” açılmıştır. Bir yıl sonra yani 1925’de Avrupa’ya bu iş için on genç gönderilmiştir. 1932’den sonra ise bütün Halkevleri’nde Batı çalgıları öğretilmiş, orkestralar, korolar kurulmuştur. Bir taraftan bütün okullarda da mandolin, muzıka, keman gibi batılı aletlerin öğretilmesi mecburi kılınmıştır. Bu hazırlıklardan sonra yeni yetişen Batıcı genç müzikçilerin yazıp sahneye koydukları –Türk ve İran uluslarının kardeşliğini işleyen- “Özsoy”, daha sonra “Bayönder” ve “Taşbebek” operaları 1934 yılında temsil edilmiş; ancak fiyasko ile neticelenmiştir. Bu başarısızlık üzerine, Batı müziğinin yaygınlaşmasını sağlamak için 3 Kasım 1934 günü, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı’nın emriyle, o sırada sadece iki merkezden yayın yapan Türkiye Cumhuriyeti Ankara ve İstanbul radyolarında Türk müziğinin çalınması yasak edilmiştir.⁹⁹ Bu uygulama Demokrat Parti döneminde son bulmuştur.

DEĞERLENDİRME

Müzik ile ilgili temel eserleri ve bu çerçevede yapılmış tartışmaları gözden geçirdiğimizde, müziğe olumsuz bakanların daha cevval oldukları ve daha çok eser yazdıkları görülmektedir. Yapılan bu çalışmaları, genel olarak dayandıkları delillerin sağlamlığı bakımından ele aldığımızda ise, müziğe olumlu bakanların delillerinin, olumsuz bakanlara nispeten daha sağlam olduğu fark edilmektedir. Müziğe olumsuz yaklaşanların getirdikleri deliller, genellikle ayetler ve hadislerin tevilinden hareketle, müziğin şehveti tahrik ettiği ve şüpheli şeylere meylettirdiğinden İslam’ın genel anlayışına aykırı olduğunu ortaya koyan dolaylı delillerdir. Müziği haram kılanların, dayandıkları sahih hadis neredeyse

⁹⁷ Gazalî, İhya, II, 747.

⁹⁸ Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, (İstanbul: Pozitif Yay., Ts.), 37.

⁹⁹ M. Ertuğrul Düzdağ, *Ali Ulvi Kurucu Hatıraları*, (İstanbul: Kaynak Yay., 10. Bsk., 2011), I, 358.

yok gibidir. Genellikle müziği hoş görmeyen selefin sözleri en büyük dayanakları olmuştur; özellikle de Ahmed b. Hanbel hariç üç büyük fıkıh mezhep kurucusu imamın bu konudaki olumsuz görüşlerini ifade etmemiz gerekir.

Müzik dinlemenin ve müzik aletlerini çalmanın dinen mubah olduğunu savunanlar, her ne kadar bunun her çeşidinin mubah olduğunu iddia etmeseler de, delil olarak getirdikleri rivayetlerin sağlam olduğunu da ifade etmemiz lazımdır. Müziği haram kabul edenlerin dayandıkları yegâne dayanak olan fıkhıdaki “sedd-i zerâi” yani kötülükleri önleme ilkesi, bu bağlamda müziğe olumlu bakanların da kırmızıçizgisini oluşturmuştur.

İnsan sahip olduğu duyu organları ile dış dünyayı algılar. Şüphe yok ki duyu organlarımızın her biri, hissettiği alandaki güzel olan şeylere müştaktır. Güzel koku, güzel bir manzara, yeşil ve mavi renkler daima cezbedicidir. Keza güzel ses de öyledir. Fâtır suresi’ndeki “*O, yaratmada dilediğini artırır*”¹⁰⁰ ayetinde işaret edilenin güzel ses olduğu da müfessirlerce ifade edilmiştir.¹⁰¹ O halde güzel sesin öncelikle haram değil mubah olması gerekir.¹⁰² Resulullah (s.a.v.) da: “Allah, şarkı söyleyen cariyesinden şarkı dinleyenden daha çok güzel sesle Kur’an’ı sesli okuyanı dinler” buyurmuştur.¹⁰³

Kur’an’da: “*Muhakkak ki, seslerin en çirkinini, eşek sesidir*”¹⁰⁴ buyurulması, bu ayetin meful-i muhalifinden güzel sesin övüldüğü anlaşılmaktadır. Şayet bir şeyin mubah olması için Kur’an’da geçmesi gerekir diye iddia edilirse, bu anlayışa göre Kur’an’da demirden söz ediliyor diye demirden çıkan anlamsız ses caiz olur da, bülbülün sesini dinlemek haram mı olacak? Madem güzel ses, insanın hoşuna gider, vezinli olmayan güzel ses var mı veya güzel ses vezinsiz olur mu? Güzel ve melodi şeklindeki ses, ya bir cansız maddeden yani davul veya deften, ya bir canlının hançeresinden yani bülbül ve benzeri hayvanlardan çıkan sestir. O halde güzel sesli hayvanı dinlemek nasıl sakıncalı değilse, bir cansızdan çıkan ses de aynı şekilde sakıncalı olamaz,¹⁰⁵ yani müzik aletlerinin dinlenilmesi de haram olamaz. Müzik konusunda söylenecek en doğru söz, Resulullah’ın (s.a.v.) şiir için buyurduğu gibidir: “*Şiir, söz mesabesindedir; güzeli güzel, çirkinini ise çirkindir.*”¹⁰⁶ Çünkü müzik, çoğunlukla şiirlerin

¹⁰⁰ Fâtır, 35/1.

¹⁰¹ Razî, Fahrüddin b. Diyauddin Ömer (ö.604/1207), *Tefsiru’l-Kebir*, (Beyrut: Daru’l-Fikr, 1. Tab, 1981), XXVI, 3.

¹⁰² Nuveyrî, Nihayetu’l-Ereb, IV, 157.

¹⁰³ İbn Mace, İkametu’s-Selavat, 176 (H. No: 1340); Ahmed b. Hanbel, Müsned, c. XVII, 9133 (H. No: 23831); Taberanî, c. XVIII, 301 (H. No: 772).

¹⁰⁴ Lokman, 31/19.

¹⁰⁵ Nuveyrî, Nihayetu’l-Ereb, IV, 158.

¹⁰⁶ Buharî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *Edebu’l-Müfred*, Tah: Muhammed Fuad Abdülbakî, (Beyrut: Daru’l-Beşairi’l-İslamiyye, 3. Tab, 1989), 299 (H. No: 865); Bu hadis, İmam Şafî’ nin bir sözü olarak da aktarılmıştır. Bkz: Gazalî, İhya, II, 744.

melodi şeklinde terennüm edilmesidir. Bu sebeple şiir hakkında söylenecek çoğu şey, müzik için de söylenebilir.¹⁰⁷

Müzik dinlemenin haram olduğuna hükmedenler, asla müziğe ve müzik aletlerine müsamaha göstermemişlerdir. Ancak müzik eğitimini, müzik dinlemenin dinen bir sakıncası olmadığı kanaatini taşıyanlar gerçekleştirmişlerdir. Öncelikle Sahabe devrinde müziğin dinlenmeye başlandığı ve müzik aletlerinin kullanıldığını öğreniyoruz. Daha sonra bazı şahısların özel gayretleri ve öğretimde bulunmaları neticesinde müziğin yaygınlaştığı görülmektedir. Bir müddet sonra müziğin bu işlere tahsis edilmiş mekânlarda icra edilmeye başlanmıştır. Müziğin yaygınlaşması ve benimsenmesi neticesinde öğretim kurumlarında da kendine yer bulduğunu tespit etmekteyiz. Böylece İslam dünyasında çocukların eğitim ve öğretim gördükleri küttablarda müzik eğitimi verilmeye çalışılmıştır. Özellikle Osmanlılarda müziğe özel bir önem atfedilmiş ve askeri savaşa teşvik etmek için Mehteran Takımı oluşturulmuştur. Cumhuriyete geçişle birlikte Batı tarzı müzik eğitimi daha öncelikli olarak ele alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Abdurrezzak, Ebubekr Abdurrezzak b. Hemmam el-San'anî (ö.211/826), *el-Musannaf*, Tah: Abdurrahman el-A'zamî, Beyrut: el-Mektebu'l-İslamî, 1. Tab, 1970.
- Ahmed b. Hanbel (ö.241/855), *el-Müsned*, Tah: Ahmmed Muhammed Şakir, Kahire: Daru'l-Hadis, 1. Tab, 1995.
- Atay, Falih Rıfki, *Çankaya*, Pozitif Yay., İstanbul, Ts.
- Aynî, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed (ö.855/1451), *Umdetu'l-Karî fi Şerhi'l-Buharî*, Beyrut: Daru'l-Fikr, Ts.
- Bayraktar, Mehmet "İslâm Kültürünün Özsel Bir Parçası Olarak Batı", *Hece Dergisi*, 210-212 *Batı Medeniyeti Özel Sayısı*, (2014):
- Beyhakî, Ebu Bekir Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî (ö.458/1066), *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Tah: Muhammed Abdulşkadir Ata, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 3. Tab, 2003.
- Brockelmann, Carl, *Tarihu Edebi'l-Arabî*, Arapçaya Terc: Mahmud Fehmi Hicazî, Mısır: Heyetu'l-Misriyeti'l-Amme li'l-Kutub, 1993.
- Buharî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l-Buhari*, İstanbul: Mektebetü'l-İslami, Ts.
- Buharî, Ebu Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Edebu'l-Müfred*, Tah: Muhammed Fuad Abdülbaki, Beyrut: Daru'l-Beşairi'l-İslamiyye, 3. Tab, 1989.
- Düzdağ, M. Ertuğrul, *Ali Ulvi Kurucu Hatıraları*, İstanbul: Kaynak Yay., 10. Bsk., 2011.
- Ebu Davud, Süleyman b. Eş'as es-Sicistanî, *es-Sünen*, Tah: Kemal Yusuf el-Hut, Beyrut: Daru'l-Cinan, 1988.
- Ebu Nasr Serrac et-Tusî (ö.378/988), *el-Luma' (İslam Tasavvufu)*, Terc: H. Kâmil Yılmaz, İstanbul: Altınoluk Yay., 1996.
- Ebu Nu'aym el-İsfahanî, Ahmed b. Abdullah (ö.430/1039), *Ma'rifetu's-Sahabe*, Tah: Kâmil b. Yusuf el-Azazî, Riyad: Daru'l-Vatan, Ts.
- Gazalî, Ebu Hamid Muhammed b. Muhammed (ö.505/1111), *İhyau Ulumi'd-Din*, Beyrut: Daru İbn Hazm, 1. Tab, 2005.

¹⁰⁷ Gazalî, İhya, II, 744.

- Gözütok, Şakir, *İslam'ın Altın Çağında İlim*, İstanbul: Nesil Yay., 2012.
- Hakim en-Neysaburî, Ebu Abdullah Muhammed b. Abdullah (ö.405/1014), *el-Müstedrek alâ Sahihayn*, Tah: Mustafa Abdulkadir Ata, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, 1. Tab, 1990.
- Hatice Toksöz, "Kindî'nin Düşünce Sisteminde Müzikal Seslerle Âlemdeki Düzen Arasındaki İlişki", *Diyanet İlmi Dergi*, 54/2 Kindî Özel Sayısı (2018), 85-108.
- Hucvirî Ali b. Osman el-Cüllabî, *Keşfu'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi)*, Haz: Süleyman Uludağ, İstanbul: Dergâh Yay., 3. Bsk., 2010.
- İbn Abdilberr, Ebu Ömer Yusuf b. Abdullah el-Kurtubî (ö.463/1071), *el-İsti'ab fî Ma'rifeti'l-Ashab*, Tah: Adil Mürşid, Ürdün: Daru'l-A'lâm, 1. Tab, 2002.
- İbn Arabî, Ebubekr Muhammed b. Abdullah (ö.543/1148), *Ahkâmu'l-Kur'an*, Tah: Muhammed Abdülkadir Ata, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, 3. Tab, 2003.
- İbn Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali, *el-Mevduât*, Tah: Abdurrahman Muhammed Osman, Riyad: Edvâu's-Selef, 1. Tab, 1998.
- İbn Dimyatî, Ahmed b. Ebi Ubeyk b. Abdullah (ö.749/1348), *el-Müstefâd min Zeyli Tarihi Bağdad*, Tah: Kayser Ebu Farah, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, Ts.
- İbn Ebi Dünya, Ebu Bekr Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd el-Kureşî (ö. (ö.280/893), *Zemmu'l-Melahî*, Tah: Amr Abdu'l-Mun'im Selim, Kahire: Mektebetu İbn Teymiyye, 1. Tab., 1416.
- İbn Esir İzzu'd-Din Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Cezerî (ö.630/1233), *Usdu'l-Ğabe fî Ma'rifeti's-Sahabe*, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1989.
- İbn Esir, Ebu'l-Hasan Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed b. Muhammed eş-Şeybanî (ö.630/1233), *el-Kâmil fî't-Tarih*, Tah: Ebu'l-Fida Abdullah el-Kadî, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, 1. Tab, 1987.
- İbn Hacer Ebu'l-Fadl Şihabuddin Ahmed b. Ali el-Askalanî (ö.852/1448), *el-İsabe fî Temyizi's-Sahabe*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Kahire: Merkezu Hicr, 1.Tab, 2008.
- İbn Hacer el-Askalanî, Şihabuddin Ahmed b. Ali (ö.852/1448), *ed-Dürerü'l-Kâmine fî A'yani'l-Mieti's-Samine*, Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Ts.
- İbn Hazm, Ahmed b. Said ez-Zahirî (ö.456/1064), *Risaletü fî'l-Ğina ve'l-Melahî E Muhabu Huve Em Mahzur I*, Silsiletu't-Turasi'z-Zahirî, Nushatu İbn Temim ez-Zahrî, Beyrut: Daru'l-Hayat, 1427.
- İbn Hibban Ebu Hatim (ö.354/965), *Sahihu İbn Hibban bi't-Tertibi İbn Balban*, Telif: Alauddin Ali b. Balban el-Farisî (ö.739/1338), Tah: Şuayb Arnaut, Beyrut: Müessesetu'r-Risale, Ts.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Ebu Abdullah Muhammed b. Ebibekr b. Eyyüb (ö.751/1350), *el-Kelam Alâ Meseleti's-Sema'*, Tah: Muhammed Azbed Şems, Mekke: Daru Alemi'l-Fevaid, 1. Tab, 1432.
- İbn Kesir, İmaduddin Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer ed-Dımaşkî (ö.774/1372), *el-Bidaye ve'n-Nihaye*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Beyrut: Daru Hicr, 1. Tab, 1998..
- İbn Mace, Ebu Abdilllah Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *Sünen*, Tah: Muhammed Fuad Abdalbaki, Beyrut: Daru'l-Fikr, Ts.
- İbn Nedim, Muhammed b. İshak, *Kitabu'l-Fihrist*, Tah: Şeyh İbrahim Ramazan, Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 2. Tab, 1997.
- İsbehanî, Ebu'l-Ferec Ali b. Hüseyin (ö.356/976), *Kitabu'l-Eğani*, Tah: İhsan Abbas, İbrahim Se'afin, Bekir Abbas, Beyrut: Daru Sadr, 3. Tab, 2008.
- Kettanî, Muhammed Abdulhayy, *Nizamü'l-Hukumati'n-Nebeviye ve't-Teratibu'l-İdariye*, Tah: Abdullah el-Halidî, Beyrut: Daru'l-Erkam b. Ebi Erkam, 2. Tab, Ts.
- Marchant, L. R. V., *Latin And English Dictionary*, London: Asssel and Company Limited, 1907.
- Mukaddesî, Ebu'l-Abbas Ahmed b. Abdurrahman İbn Ni'me Sultan b. Surur (ö.697/1298), *Kevaidu't-Tefsiri'l_Ehlâm (Bedru'l-Münir fî İlmi't-Ta'bir)*, Tah: Hüseyin b. Muhammed Cuma, Beyrut: Müessesetu'r-Reyyân, 1. Tab, 2000.
- Mukaddesî, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Talib (ö.507/1113), *Kitabu's-Sema'*, (Yazma).

- Münavî, Abdurrauf, *Feydu'l-Kadir Şerhu Cami'î's-Sağir*, Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 2. Tab, 1972.
- Müslim, Ebu Hüseyin b. Haccac el-Kuşeyrî en-Neysaburî, *Sahihu'l-Müslim*, Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, 2. Tab., 1972.
- Neseî, Ebu Abdirrahman İbn Şuayb, *es-Sünen*, Tah: Abdulfettah Ebu Ğudde, Beyrut: ,Daru'l-Beşairi'l-İslâmî, 3.Bsk., 1988.
- Nuveyrî, Şihabuddin Ahmed b. Abdulvahhab (ö.733/1332), *Nihayetu'l-Ereb fi Fununi'l-Edeb*, Tah: Mufid Kumeyhe, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1. Tab, 2004.
- Razî, Fahrudin b. Diyauddin Ömer (ö.604/1207), *Tefsiru'l-Kebir*, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1. Tab, 1981.
- Suyutî, Celaluddin Abdurrahman b. Ebu Bekr (ö. 911/1505), *Durru'l-Mensur fi't-Tefsiri bi'l-Me'sur*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, Kahire: Merkezu Hicr, 1. Tab, 2003.
- Şevkanî, Muhammed b. Ali (ö.1173/1759), İbtalu Da'vâ'l-İcma' Alâ Tahrimi Mutlaki's-Sema', Tah: Muhammed Subhi b. Hasan Hallak, Baskı yeri yok: Ts.
- Taberanî, Ebu'l-Kasım Süleyman b. Ahmed, *el-Mu'cemu'l-Kebir*, Tah: Hamdi Abdulmacit es-Silfi, Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, 2.Bsk., 1985.
- Taberî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ahmed b. Ebibekr (ö.671/1272), *Cami'u'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 1. Tab, 2006.
- Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir (ö.310/922), *Cami'u'l-Beyan An Te'vili'l-Kur'an*, Tah: Abdullah b. Abdulmuhsin et-Turkî, Kahire: Daru Hicr, 1 Tab, 2001.
- Tirmizî, Ebu İsa Muhammed b. İsa, *Sünenü't-Tirmizi*, Tah: Ahmed Muhammed Şakir, Beyrut: Daru't-Turasi'l-İlmiyye, Ts.
- Zehebî, Ebu Abdullah Şemsuddin Muhammed b. Ahmed b. Osman (ö.748/1374), *er-Ruhsatu fi'l-Ğina ve't-Terb bi Şartihî*, Tah: Abdusselam Yusuf İsa el-Cedi', Sudan: Vizaretu't-Talim, 2008.